

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

**Кафедра історії Центральної та Східної Європи
і спеціальних галузей історичної науки**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Східна Європа в геополітиці й геоекономіці ХХ ст.

**Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»
Другий магістерський рівень**

Спеціалізація

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

**Затверджено на
засіданні кафедри
Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.**

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу
6. Ресурсне забезпечення
7. Контактна інформація
8. Політика навчальної дисципліни

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Східна Європа в геополітиці й геоекономіці XX ст.
Освітня програма	«Міжнародні економічні відносини» Другий магістерський рівень
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Освітній рівень	магістр
Статус дисципліни	вибіркова дисципліна
Курс / семестр	1/2
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Практичні заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/

2. Опис дисципліни

Мета та цілі дисципліни	
Мета дисципліни «Східна Європа в геополітиці й геоекономіці ХХ ст.» полягає в тому, щоб, спираючись на методологічні принципи географії, політики й економіки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувати у студентів знання про основні поняття з впливу географічного становища на політику й економіку в регіоні. Розглянути основні соціальні, економічні, політичні, етноконфесійні та культурні процеси, проаналізувати труднощі, здобутки та специфіку Східної Європи. Основними завданнями вивчення студентами дисципліни «Східна Європа в геополітиці й геоекономіці ХХ ст.» є: - визначення особливостей формування державності у Східній Європі від найдавніших часів до наших днів; - дослідження політичного розвитку Східної Європи у різні періоди її існування; - з'ясування соціально-економічного фактору у розвитку Східної Європи; - дослідження культурно-релігійного розвитку Східної Європи; - характеризувати економічний сучасний стан і перспективи розвитку Східної Європи;	
Компетентності	
Загальні компетентності. 2.Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями. 3.Здатність до пошуку й аналізу інформації з різних джерел. Спеціальні (фахові) компетентності. 2. Здатність розробляти й аналізувати моделі розвитку національних економік і визначати їхню роль в сучасній світовій економічній системі. 7. Здатність аналізувати й оцінювати геоекономічні стратегії країн з позиції національних економічних інтересів. 9.Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення свого рівня кваліфікації.	
Програмні результати навчання	
12.Визначати геоекономічні стратегії країн та їхні регіональні економічні пріоритети з урахуванням національних економічних інтересів і безпекової компоненти міжнародних економічних відносин у контексті глобальних проблем людства й асиметричності розподілу світових ресурсів.	

3. Структура дисципліни

№ з/п	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	Тема 1. Східна Європа в геополітичних і геоекономічних концепціях першої третини ХХ ст.	• Теорію Хартленду англійського географа та історика Джона Маккіндера; • Визначити характер економіки Східній Європі на початку ХХ ст.; • Дослідити ідею створення незалежної України Макса Вебера;	• Тести, • Контрольні запитання, • Кейси, • Завдання для індивідуальної роботи, • Завдання для самостійної роботи

		Провести аналіз теорії «Нової Європи» Р. Сітон-Вотсона.	
2.	Тема 2. Східна Європа в польській геополітиці першої чверті XX ст.	- Ознайомитися з концепцією інкорпорації Романа Дмовського; - Провести аналіз федераційної програми Юзефа Пілсудського; - Визначити основні напрямки реалізації політики федералізму; - З'ясувати результати польської геополітики й прорахунки, закріплені Ризьким договором 1921 р.	- Тести, - Контрольні запитання, - Кейси, - Завдання для індивідуальної роботи, - Завдання для самостійної роботи
3.	Тема 3. Східна Європа в політиці прометеїзму Польщі (1921 – 1939 рр.).	- Засвоїти основні положення концепції прометеїзму Польщі; - З'ясувати особливості становища України в геополітиці й геоекономіці міжвоєнної Польщі. - Визначити основні напрямки реалізації концепції прометеїзму в зовнішній політиці Польщі; - Охарактеризувати вплив прометеїзму на внутрішню політику Польщі.	- Тести, - Контрольні запитання, - Кейси, - Завдання для індивідуальної роботи, - Завдання для самостійної роботи
4	Тема 4. Східна Європа в геополітиці й геоекономіці Німеччини в першій половині XX ст.	- Засвоїти німецькі геополітичні концепції початку XX ст.; - З'ясувати особливості імперської політики Німеччини в роки Першої світової війни. - Визначити основні напрямки реалізації геополітики й геоекономіки нацистської Німеччини; - Розкрити реалізацію плану «Ост» в роки Другої світової війни.	- Тести, - Контрольні запитання, - Кейси, - Завдання для індивідуальної роботи, - Завдання для самостійної роботи
5	Тема 5. Україна в геополітиці й геоекономіці Росії.	- Засвоїти перебіг та наслідки початку Першої світової війни для Східної Галичини; - З'ясувати особливості політики Тимчасового уряду й більшовицької влади щодо	- Тести, - Контрольні запитання, - Кейси, - Завдання для індивідуальної

		України; • Розкрити економічне становище УССР у міжвоєнний період; • Розкрити геополітику РФ на сучасному етапі;	роботи, • Завдання для самостійної роботи
6	Тема 6. Україна в геополітиці центральноєвропейських держав.	• Проаналізувати концепції і зовнішню політику Угорщини; • Проаналізувати концепції і зовнішню політику Румунії; • Проаналізувати концепції і зовнішню політику Чехії і Словаччини;	• Тести, • Контрольні запитання, • Кейси, • Завдання для індивідуальної роботи, • Завдання для самостійної роботи

4. Система оцінювання курсу

Шкала перерахування оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік	
90-100	відмінно	5	A	зараховано	
81-89	добре	4	B		
71-80			C		
61-70	задовільно	3	D		
51-60			E		
25-50 (50-100)	Допускається до здачі іспиту (виставляється залік)				
0-25 (0-50) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано	
Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX		
Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F		
Загальна система оцінювання курсу	Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить до заліку:				
	Поточний контроль	Контрольна роботи	Колоквіум	Самостійна робота	Всього
	35 балів	30 балів	20 балів	15 балів	100 балів
Семінарські заняття (поточний контроль)	Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від “1” до “5”. Позначення “0” виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт. Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при вирахуванні середнього арифметичного. Кожен студент зобов’язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. Пропущене з поважних причин заняття студент може “відпрацювати” у формі, визначеній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на середній арифметичний бал студента. Як правило “відпрацювання” проходить у вигляді написання і захисту реферату на визначену викладачем тему (вимоги до додаткової				

	реферативної роботи встановлюються викладачем та кафедрою окремо).	
Вимоги до контрольної роботи	Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання. Контрольна робота передбачає формулювання 5 завдань: 2 теоретичних, 1 практичного (на знання історичних джерел), 1 знання термінів та 1 на знання хронології. Критерії оцінювання завдань на контрольній роботі (наведено максимальну кількість балів, яку можна здобути за відповідь на кожне завдання):	
	Завдання	Кількість балів
	1 теоретичне	10 балів
	2 теоретичне	10 балів
	3 практичне	5 балів
	4 знання термінів	3 бали
	5 знання хронології	2 бали
Колоквіум	Оцінювання рівня засвоєння цілого блоку питань, що виноситься на самостійне вивчення студентів відбувається у вигляді усного колоквіуму. Перелік питань додається. Критерії оцінювання колоквіуму (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів)	
	Критерії	Бали
	глибока, розгорнута відповідь зі знанням джерел та історіографії	16-20 балів
	правильна стисла відповідь	12-15 балів
	поверхова відповідь	8-11 балів
	поверхова відповідь з наявністю окремих помилок	4-7 балів
	розкриття окремого аспекту питання	1-3 бали
	неправильна відповідь або її відсутність	0 балів
Самостійна робота	Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати. Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді та написання реферату. Критерії оцінювання реферату (оцінюється в діапазоні від 0 до 15	

	<u>(10) балів</u>	
	Критерії	6 семестр
	● глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	- 12-15 балів
	● обґрунтоване розкриття проблеми	- 9-11 балів
	● тема розкрита неповно	- 6-8 балів
	● реферат суто компілятивного рівня	- 3-5 балів
	● розкритий лише окремий аспект	- 1-2 бали
	● реферат не зарахований	- 0 балів

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа (відеофайли, рисунки, схеми)
Основна література: Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі. Київ : Логос, 2005. 288 с. Базив Д. П. Геополитическая стратегия Украины. Киев, 2000. 192 с. Булгаков В. А. Концептуальні засади визначення геополітичних пріоритетів України [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.01 / Булгаков Валерій Андрійович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2002. 18 с. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02bvagpu.zip (Дата перегляду: 15.12.2015). Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса : ОДМА, 2000. 206 с. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах: підручник для студентів і аспірантів спеціальності «Політологія». Ужгород: 2020. 786 с. [Електронний ресурс] URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31364/1/%d0%9c.%d0%92%d0%b5%d0%b3%d0%b5%d1%88%2c%20%d0%9c.%d0%9f%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%bd%d1%87%d0%b0%d0%ba%2c%20%d0%92.%20%d0%9f%d0%b5%d1%82%d1%80%d1%96%d0%bd%d0%ba%d0%be.%20%d0%93%d0%b5%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0.pdf Врублевський В. К. Український шлях. Начерки: геополітичне становище України та її національні інтереси. Київ, 1997. 426 с. Гальчинський А. С. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. Київ : Знання України, 2002. 180 с. Геоэкономика та геополітика України : навч. посіб. / А. К. Шидловський, Г. Г. Півняк, М. В. Рогоза, С. І. Випанасенко. Дніпропетровськ : НГУ, 2007. 282 с. Геополітика : енциклопедія / Є. М. Суліма [та ін.]. Київ : Знання, 2013. 919 с. Гейффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика : [пер. з англ.]. Київ : Дух і Літера, 2011. 462 с. Дергачев В.А. Геоэкономика (Современная геополитика): Учебник для вузов. К.: ВИРА-Р, 2002. 345 с. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. ; МОНМС України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011. 436 с. [Електронний ресурс] URL : http://old.geography.lnu.edu.ua/Strukt/Biblio/alphavit/Ukr/Ukr_D/Dnistrianskyi/geopolityka.pdf Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2003. 111 с.	

Дністрянський М. С. Політична географія та геополітика України. Навч. посіб. Тернопіль :, 2010. 344 с. [Електронний ресурс] URL : <https://bohdan-books.com/upload/iblock/aba/aba2165c11e37e3358d07a83e8b10cf2.pdf>

Дорошко М. С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору : навч. посіб. для студентів напряму “Міжнародні відносини”. Київ., 2011. 226 с.

Ігнат'єва Т. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. для студентів. Кам'янець-Подільський, 2015. 112 с.

Кальченко Т.В. Глобальна економіка. К.:КНЕУ, 2009. 364 с.

Кудряченко Ф. М. Геополітика : підруч. для студентів вищ. навч. закл. [Електронний ресурс] URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001114

Маринченко А.В.. ГЕОПОЛИТИКА. Учеб. посібник. М.: ИНФРА-М, 2009.

Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І. Гоекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект): навчальний посібник. К., 2017. 352 с.

Додаткова література:

Дейвіс Норман. Боже ігрище. Історія Польщі. К. 2008. 1079 с.

Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990. К. 2007. 237 с.

Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. 660 с.

Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ 2011. 360 с.

Кріль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.): Навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 284 с.

Яровий В. І. Історія західних і південних слов'ян у XX столітті. Курс лекцій. Київ, 1996.

Яровий Я. І. Новітня історія Центральноевропейських та балканських країн. XX століття. Київ, 2005.

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті дистанційного навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

<https://d-learn.pnu.edu.ua/>

7. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Гуманітарний корпус, каб. 604. Тел.: +80342 59-61-46 Email: kis@pnu.edu.ua Ст. лаборант кафедри: Дідик Олександра Дмитрівна
Викладач	 Комар Володимир Леонович доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Контактна інформація викладача	+380975288077 volodymyr.komar@pnu.edu.ua

8. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/
Пропуски занять (відпрацювання)	Можливість і порядок відпрацювання пропущених здобувачем освіти занять регламентується <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</u> (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</u> (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).
Невідповідна поведінка під час заняття	Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну доброчесність та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до <u>Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти»</u> (затверджене наказом Міністерства України № 245 від

	<u>15.07.1996 р.).</u>
Додаткові бали	Студент має змогу також отримати додаткові бали, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах тематики дисципліни впродовж навчального семестру; взявши участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, конференції, круглому столі, інших видах наукової активності, які відповідають профілю дисципліни; опублікувавши наукову працю, яка відповідає профілю дисципліни. Відповідно до <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).</u> відповідні студенти можуть отримати додаткові бали на підставі рішенням кафедри міжнародних відносин.
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується <u>Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 3)</u> (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.).

**Викладач,
доктор історичних наук, професор**

Комар В. Л.